

სალიტერატურო და სამეცნიერო ნახაბიანი გაზეთი. გამომდის ყოველ კვირა დღეს.

№ 41.

ოქტომბერი 23, 1894 წ.

№ 44.

შენიშვნა: იმპერატორს ალექსანდრე მესამის გადაცელება, — ხმა ქუთაისიდან ქუთათურისა, — უთუჯროთ დაერჩეთ? — ს. ლექსი აკაც სა. — შვირე შინაშენა ისე რაქველისა. — გ. ზეთი „ივერის“ რუდეციის საფურადღებოთ სილოვანისა. — მინდა ესტატე მცხეთელი გ. წერეთლისა, — საფო, სახელგანი მოეცი ქალი საჭერაქეთისა, — ორიენტალ-სტოა მე-X საუკუნათა-ორისო კონგრესა ქ. უნეგაში ნ. უ-ასისა. — პარტახი, მოთნობა ეგ. ნინოშვილისა. განცხადებანი.

სელმწიფე იმპერატორი ალექსანდრე III ამ თვის ოქტომბრის 20-ს დღისით ორ საათზე და თუთხმეტ მინუტზე მშვიდობით განვიდა ამა სოფლიდან წაიღსა ლეთისასა.

იგი დაიბადა 1845 წელს 26 თებერვალს. წარსულ ომინობაში განსვენებული იმპერატორი, როგორც მემკვიდრე ცესარეიწი, დიდ მონაწილეობას იღებდა. ის დაინიშნა ცალკე ჯარის უვრასათ, რომელსაც ვალთ ეკირა რუმშუყის ოსმალის ჯარეზი შეემავრებინა, რომ ოსმან-თაშას არ მიშველვ ბოდენ. ბეერი ეცადა ნიჭიერმა ახმეტ-ალიფაშამ მეკვიდრე ცესარეიწი დაემარცხებინა და მას მიერ შემოვლელბული თაფ-ზარბაზნის ჯაჭვი გაეგლიჯა; მაგრამ ამა იყო. მემკვიდრე ცესარეიწის მხნეობას და მის ზნეობრივ ბეჯითობას შესაცა მთელი ახმეტ-ალიფაშის გამკრიახობა.

როდესაც დიდი კატა-მოყვარე ხელმწიფე ალექსანდრე II ვადაცვალა, მას შემდეგ მემკვიდრე ცესარეიწი აღვიდა რუსეთის ტახტზე 1881 წელს ალექსანდრე III-ის სახელით.

ალექსანდრე მესამის სახელწოდებით. მის მიერ გამოცემულ მანუფესტში შესანიშნავი იყო შემდეგი ალაგი: უნდა დამტკიცებულ იქმნას თვითმპყრობელობა, დაცულ იქმნას საყოველთაოთ წესიერება და მორჩილება, უნდა აღდგინდეს იქმნას ძველი რუსული მმართველობა. ამ მხრით ხელმწიფე იმპერატორმა ალექსანდრე III დიდი ნაბიჯი წაღვა წინ. მან შეიტანა რუსული წესდებულება ოსტზეის მხარეში და უნილანდიაში; უცვალა ფერი ადგოლობრივს წესწყობილებას და უფრო მტკიცეთ დააკვირა შორეული მხარეები შუაეულ რუსეთის უმაღლესს გამკეობასთან; მან მოშალა უმაღლესა მთავარ-მართველობა კავკასიაში და კავკასიის გამგეობის საქმეები გადასცა პეტერბურლის სამინისტროს გადასაწყვეტათ, შემოიღო ახალი საქალაქო წესდებულება, რომლის ძალითაც ამარჩევაში მიენიჭა ხმა უფრო შეძლებულს მესაკუთრეებს.

ხელმწიფე იმპერატორს ალექსანდრე III ბევრჯელ შეხვდა გარემო სახელმწიფოებისგან მიზნები.

მის ატეხისა, მაგრამ რადგან მას ჰაურდა თეთრ-
მპყრობელობა უკიდურეს სიმტკიცემდის მიეყვანა,
ამისთვის გონიერათ ერიდებოდა ყუველსავე მას,
რასაც შეეძლო ომი გამოეყვია. ჩვენი აზრით, ყვე-
ლაზე უდიდესი ღვაწლი მისი ხელმწიფობისა იყო
სიბირისკენ რუინის გზის გაყვანა და დაახლოება მკი-
დროთ ამ ქვეყნისა და დიდი უკუყვანის რუსეთთან.
იმედია, ამიერიდან მომრავლებული რუსეთის ხალ-

ხი გაემართება სიბირისკენ და დაამეხნებს სიბირის
ნაყოფიერს ადგილებს.

მიუცილებლათ მას გულში ეღვა სიკეთე რუ-
სის ხალხისა და მისი მისაღწევით არაერთარს ზომას
არ ერიდებოდა და რუსის ხალხი დღეს დიდათ გულდა-
ჩაბრულათაც გრძნობს თავის თავს, რომ მას უდ-
როოთ მოეშალა თავის საყვარელი წინამძღვარი დ-
რეთისაგან მირონ-ტებული ხელმწიფე.

ხმა ქუთაისიდან

ხალი თეატრის შენობა უნდა აშენდეს, და
უნდა აშენდეს უუკველათ, სულ მალე და,
რაც იყო, იმაზე უკეთესი და უფრო მოხერ-
ხებული შენობაც. — დარწმუნებული ვარ, რომ ამას
ისურვებენ არა თუ მართა ისინი, რომელთაც რამე
სიამოვნება მიუღიათ იმ გადამწეარ შენობაში, არა-
მედ ყველანი ქუთაისელნი და ქუთაისში დროებით
მყოფელნიც, ყველანი ჩვენი ქვეყნის შვილინი, რო-
მელთაც კი უყვართ თავიანთი სამშობლო ქვეყანა.

ვინღა დღეს ჩვენში იმისთანა უფნური, იმის-
თანა დაბრმავებული, რომელიც დიდ მწიფნელობას
არ აძლევდეს თეატრს საზოგადოების ერთ უმთავ-
რეს საჭიროების დასაკმაყოფილებლათ, და არ თელი-
დეს ამ თეატრს იმისთანა საჭიროებათ საზოგადოების
გასაწურთენათ და გასართობელათ, რა საჭიროებათაც
არის ნაცნობი შკოლა ყმაწვილების აღსაზრდელათ
და სასწავლებლათ.

რადგანაც ის თეატრის შენობა, რომელიც გა-
დინვა, დაზღვეული იყო 8000 მანეთში, ქ. ქუთაისს,
რომელსაც ეკუთვნოდა შენობა, მიეცემა ის 8000
მანეთი.

იმედი გვაქვს, რომ ქუთაისის ქალაქის გამგე-
ობა და საბჭო არაერთარ საზოგადო საჭიროების-
თვის ამ 8000 მანეთიდან არც ერთ კაპიკს არ და-
ხარჯვენ და ისე შეინახვენ უნაკლულათ ამ თეატ-
რის შენობის გეგმასა, შეინახვენ, როგორც ერთ
მიბარებულ რასმე. ამ ფულების რაზედმე დახა-
რჯვა სწორეთ ეკლესიის გატეხათ უნდა ჩაითვალოს.
იმედი გვაქვს, ამით არავინ წაბილწავს და არავინ
წაიწყმედს სულს.

საუკეთესო ადგილათ ახალი სათეატრო შენო-
ბისათვის მიმანინა ის შეენიერი სამოქალაქო ადგი-
ლი, სადაც უწინ იდგა სამეფო სახლი.

ჩემის აზრით ამ ადგილს ქუთაისის ქალაქი ეე-
რაფრისათვის ვერ გამოიყენებს ისე სასარგებლოთ,
როგორც ამ საქმისათვის და რომ მალე საქმე შე-
სრულდეს, ქალაქი არ უნდა გამოუდგეს დიდ რასმე
შენობასა, რომ მით საქმე არ გაძნელდეს. —
ამ ქამათ ქალაქი დაჯერდეს იმისთანა სა-
თეატრო შენობას, რომლის ასაშენებლათ საჭარისი
იყოს 20,000 მან. შეუდგეს შენობას ამ 8000 მან-
ეთით, რომელიც დღეს ხელში გვაქვს, დაიხმაროს
სათეად-აზნაურა ბანკი 12,000 მანეთის სესხით და
უუკველათ დააბოლოვოს შენობა და მისი გაწყობა
მომავალ წლის განმავლობაში.

მე დარწმუნებული ვარ, ეს 20,000 მანეთიანი
ახალი სათეატრო შენობა იქნება ერთი ორათ უფ-
რო დიდი და უკეთესი მოწყობილიც, ვიდრე იყო
ის შენობა, რომელიც გადინვა.

იმშიაც დარწმუნებული ვარ, რომ ახალ თე-
ატრს, საზოგადოთ იმისი შემოსავალი, თუ ამ სა-
ქმეს რიგანი მოთავე ეყოლა, სრულიათ და-
კმაყოფილებს; იგი იმ 12,000 მანეთს ბანკის ვალს
გაისტუმრებს და ყოველ წლიურ ამ სათეატრო შე-
ნობის შეკეთების ხარჯებსაც მოსპობს.

იმედი გვაქვს ქუთაისის სამოქალაქო საბჭო-
მაქცევეს ახლამე ამ თეატრის შენობის საქმეს დიდ
უზრადლებას და ყველა საშუალებას მიიღებს, რომ
არ დამძიმდეს და არ გააძნელოს: ეს ფრიად საჭირო,
მიუცილებლათ მალე შესასრულებელი და ადვილათ
შესაძლებელი საქმე.

ქუთაისური.

უთეატროთ დავრჩეთ?

ფუთაისის „ახალი თეატრი“ დაიწვა 12 ოკტომბერს, დამის ცხრა საათზე. ცეცხლი რაღაც მანქანებით გაჩნდა ზეით, ჭერში, ელვასავეთ მოედლა ამ ხის შენობას და ერთი საათის განმავლობაში ფერფლათ აქცია ჩვენი პაწია კობტა თეატრი. ეს იყო ამ უკანასკნელ წლებში ქუთაისის ერთადერთი თეატრი. თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ესრეთ წოდებულის ხარაზოვის თეატრს, რომელსაც თეატრისათვის აქვს მხალოთ ოთხი უსერიო კედელი და სხვა არაფერი.

ამ სახით მივლი საგუბერნია ქალაქი რჩება უთეატროთ!

თეატრის შენობა დაზღვეული ყოფილა 8000 მანეთით. როგორც ჩანს, ქალაქის გამგეობა ფიქრობს, რომ მას არაფერი წაუკვია. თუ მართლა ასე ფიქრობს, შემცდარია, რადგან საგუბერნია ქალაქი უთეატროთ იგივეა, რაც სწავლის მწყურფალ მოსწავლეთა ბრბო უსასწავლებლოთ და უმასწავლებლოთ.

ჩვენ მეტსაც ვიტყვი? თეატრს საზოგადოებისათვის მეტი მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე სასწავლებელს.

ჩვენ სასწავლებელში მხოლოდ ანაბანას ესწავლობთ და თეატრი კ ბევრს რასმე გეასწავლის, ბევრს სიკეთეს გეტძნს: გვისაბუტაკებს ზნეობას, ჩაგახედებს ჩვენს გულში, დაგვაფიქრებს ჩვენს ცხოვრებაზე, გეასწავლის ენას, სეედასა და ვარამს გულოდან გადაგიყრის, და სხ. და სხ.

მაშასადამე ჩვენს ქალაქს ბევრი დააკლდა დღეს თეატრის დაწვით. ამას უნდა მიუმატოთ კიდევ ჩვენი სათეატრო დასის ზარალი (დაიწვა თეატრის ყოველგვარი მოწყობილება, ღირებული 9000 მანეთამდე), და მაშინ ნათლათ წარმოაციდგება თვალწინის შემძრწუნება, რაიკა მოხდა 12 ოკტომბერს ქუთაისის თეატრის დაწვით.

ბ-5 კოტე მესხს დიდი შრომა მიუძღვის ქუთაოტურების წინაშე ქართულ თეატრის ფეხზე დაყენე-

ბაში. იმან იკისრა ბულგარში აშენებულ სამეფო სახლის გადაკეთება თეატრათ, იშენა აშანავი (ნ. გამრეკელი), აილა ელი და მოაწყო თეატრი. 8000 მანეთი, ამ საქმისთვის მათ მიერ აღებული სესხათ, დღესაც ეალათ რჩება, რადგან ჩვენი თეატრი იმდენს ეერაფერს აძლევს სათეატრო დასს, რომ დღაური ხარჯიც გაისტუმრონ და სათეატრო ეალიც (თეატრის მოწყობილება დაზღვეული არ ყოფილა).

აი, ამ უნუეეშო მდგომარეობაში ვართ დღეს ქუთუბები! ამ მდგომარეობაში არის ჩვენის თეატრის დასი!

რა ექნათ? დავრჩეთ უთეატროთ? — არაფრის გულისათვის! ეს შეუძლებელია! თეატრი უსათუოთ უნდა გექნადეს, და ამ საქმის განხორციელება, ჩვენის აზრით ორმა წრემ უნდა იკისროს: პირველათ — თეით ქუთაისის ქალაქის გამგეობამ და მეორეთ — მთელმა ქართველობამ, განსაკუთრებით ქუთაისის გუბერნიისამ.

ქალაქმა, ჩვენის აზრით, ახლავე, დღესეე უნდა ამოაჩინოს რამე საშუალება, რაიმე წყარო, რომ ახლო მომავალში, ორ-სამ თვეს შემდეგ მანეც განიგრძოს წარმოდგენები ჩვენს ქალაქში.

ხოლო მთელს ქართველობას უფრო დიდი საქმე აძევს ეალათ; გამართოს საერთო ზელის მოწერა დღეიდანეე და შეავტოვოს ქუთათურ საერო თეატრის ასაშებლათ საქირო თანხა.

მოეიწეეთ ყველას, ეისაც გული შეტევა ქართველოთ ცხოვრების წარმატებისათვის, შეავტოვონ რა საშუალებითაც შეიძლოა, თავის ნაცნობთა, თუ უცნობთა შორის ფული ზემოხსენებულ მიზნისათვის და გამოზავნონ ჩვენის ქურნალ-გაზეთების რომელსამე რედაქციაში.

საუფუეელი გეაქეს — დეარწმუნოთ მკითხველნი, რომ ეს საქმე დიდი საქმეა ჩვენის ცხოვრების წარმატებისათვის და, მაშასადამე, დაქაერებით და გულმოდგინეთ უნდა შეეუღღეთ საქმეს.

ს

**

ღვაო, აღელდი, აღელდი,
ქარტეხილს დამეორჩილე!
ამთავარე ტალღები,
კიდეებს გადააკილე!

მარგალიტების საღარო
შენი უფსკრული გულია!
მყუდროების დროს ის განძი
ქვეყნისთვის დაუფრულია.

მხოლოდ როდესაც მრისხანებ,
 გულს უხსნი შვე და მთვარეს;
 იმ მარგალიტებს შესტყორცნი
 შენს შემკერვლს არე-მარეს.

პოეტო! ნურც შენ ეკრძალები
 მრისხანე გულს ღღეფასა!..
 ძილის დროს ქუხილის ნუ მ-შლი
 და სიბნელის დროს ელეა!..

მცირე შენიშვნა.

სამს, რომ მძამს მისს სკვადრი მოიკითხოს არ დაგვდოს
 მისი შუაზე უკლავ ჰურთა, ჰინდ იესოსის არ გაგვდოს.
 რაც რამ მალა სელთა ეპურას, განიყუროს და განიცადოს,
 ჰქონდეს რამე, ან იშოვოს, ერთმანეთს უწიდადოს.
 თუმც რომ ერთი იმთავნი მტკუნს ეპურას დასასყუდათ,
 რა გინდ ზვი საქმეც იყოს და საქუდიან მდიუნ ძეღათ,
 სამს, რომ მოაშქს არ ემინოს, ცდადეს მისდ დასხსნადათ
 და არც თავი მისდა დასხნად— დაიხოვოს დასწყევლოთ.

ვალის* მე-40 ნომერში აღმოვიკითხე „სა-
 ყურადღებო ამბები“ს ერთი პატარა წერილი,
 ბნ გულ-გატეხილისა*, „ივერია“ 201 ნო-
 მრის, მეველის მოაწინავე წერილის გამო.

აეტოჩი გაუკვირებია მეველის საქციელს და
 მის მოქმედებას. ის შემდეგს მსჯავრის დებს: ვითომ
 მეველს ეს ძველი ამბავი მიტომ გახსენებოდას, რა-
 კი ბნ ევაჟ-შველა—პირიციბიულათ მოშორდა
 „ივერის“ რედაქციას. „ხელი-ხელს დაბანს და ორი-
 ეე პირსაო“ ნათქვამია. ეჭვს გარეშეა, რომ ბნ-ს ევა-
 ჟ-შველას ეს პასუხი მაშინვე ეკუთვნოდა, როცა
 პირველათ დაიბეჭდა მისი წერილი „ივერიაში“. რა-
 საკვირველია, ეს მაშინ უფრო სამართლიანი იქნე-
 ბოდა. მაგრამ ნურც ამას დაიფიქვებთ, რომ, შენი-
 ძღობა ეს შემთხვევა, მარტო ბნ ევაჟ-შველას
 „ივერის“ მიტოვებას არ გაუხსენებია მეველისა-
 თვის, არამედ ამ „ივერის“ 201 ნომერშივე არის
 დაბეჭდილი ერთი წერილი კიევიდან, სადაც ნათლათ
 ჩანს ბნ-ს მალ. ბოლ—ძის სიტყვებისაგან, რომ სტუ-
 დენტებს ეს სენი კიდევ ვერ აუტღენიათ თავიდან
 და ჯერეც არ გაუგზავნიათ მათი ნაამხანაურის ხე-
 დრი ფული, რომელიც კერძო პირებს კი არ ეკუ-
 თვნის, არამედ საქველ-მოქმედი დაწესებულების კა-
 სხს. ამ ნაირი წერილები ოდესის სტუდენტებმაც და-
 ბეჭდეს ზაგუთებში, თუ არ ეცდებოთ ამ წელშივე.
 თუ თავის დროზე არ გამოთქვა „ივერია“ თავისი
 აზრი ბნ-ს ევაჟ-შველას შესახებ, უკვეელ-ა დიდი
 ხათრი ჰქონიათ მისი—თან ჩვენის აზრით ეს უკუ-

ლისხმია, რომ საქმარისი იყო ამ წერილის საქცი-
 ელათ გამოაშკარაებება და შესაძლებელია ასე ეკუ-
 ლისხმოს „ივერია“ს, რომ მეტათ აღარ გამოერებული-
 ყო ამ რიგი საქციელი. თუმცა სიმართლე კაცს თვა-
 ლში შეეჩიბება, მაგრამ ჩვენ მაინც ვიტყვი, რომ
 ამ რიგი საქციელი, თუ ერთ-ორჯელ ხათრისთვის
 ან სხვა რამ მიზეზისა გამო დაეთმო კაცს, ამიტომ
 მოვალეთ კი არაიენ ხდება, რომ სამუდამოთ დაფუ-
 როს ხელი. ჩვენ დიდი პატივის-მცემელი ვართ ბნ-
 ევაჟ-შველასი, დიდ პატიოსნათ და ნამდვილ პა-
 ტრიოტათაც მიგვანჩია იგი და ვერც ამის ვიტყვი,
 რომ ის თანახმა იყოს ახლაც ამ რიგ აზრთან, რა-
 მელიც ოდესმე უთქვამს. ამისთვის ჩვენც ამ აზრი-
 ს ვართ, რომ მისი წერილის ხელახლა დაბეჭდა,
 ახლა უალაგო იქნებოდა, თუ რომ „ივერია“ს ამით
 საზოგადოთ სტუდენტების ამრიგი საქციელის მოს-
 პობა არა აქვს აზრათ, რასაც დიდესაც გვილაღებს
 მათი გლოვა და ჩივილი. ჩვენი ერთათ-ერთი ხსნა
 და კვილ-დღეობა, ჩვენის უსათოა აზრით, სწულა-
 განათლება უნდა იყოს. ვი ჩვენს მოსწრებას მაშინ,
 უკეთუ ესეც გაგიცრუებდა და იმის ალაგას, რომ
 ამ განათლებულებმა ჩვენ გვიქადაგოს „ძილა ერ-
 თობა და სიყვარული“, თეთთან იმათაც დაიფიქუნ
 ებ უმებარი წამალი კაცობრიობის წინმსუღელმობისა.
 რაც უნდა ტეორიული, გინდა იურიდიულ-პრაქტი-
 კული სიმართლე ჰქონდეთ, იმ სტუდენტებს, რომ-
 ლებსაც სასტუდენტო კასიდან ფული აულიათ, ჩვენ
 მაინც ამ აზრის ვიყავით და ახლაც ვართ, რომ დი-
 დი უსიენისობა იქნება მისთვის, ვისაც შეუძლია
 და არ გადინდის, სამწუხაროთ, ზოგი განათლებუ-
 ლი ახალგაზღვაბა ერთნაირს, ვითომდა ახალ ფი-
 ლოსოფიას მიდევებს და ასე გაიძახის: ჯერ კაცმა
 თავისი საქმე უნდა გაასწოროს და შემდეგ სხვას
 შეეწიოს და ვალეზი გადინადოსო. ვაი, რა შემცლა-
 რი აზრია ეს აზრი! ნეტევ ერთი მიხენოს ვინმემ,
 სად არის ისეთი კაცი, რომელსაც ჯერ თავის საქმე
 გასწორებობს და შემდეგ სხვას შეწეოდეს, მატ-
 რიალურათ თავის საქმეების გასწორება ნეტევ რა
 ჰქონიათ ამ ახალ ფილოსოფოსებს? ნუთუ კაცს შე-

უძლია თავი დაიკავოყოფილოს ოდესმე? კაცი ისეთი ქნრილება ვახლავთ, ბატონებო, რომ თუ ერთხელვე მიგჩნია ქონების ხეცქას, თუ ერთხელვე მოწყდა სა-
ქველ-მოქმედო აზრს, მერე იმან გინდ მილოინდებიც შეიძინოს, მაინც არ ეყოფა. როგორც კაპიტალი იზღება, ისე მძორის მოთხოინებლაც იზღება და უკანასკნელ არა თუ სხვას შეეწიოს, ხშირათ მოხდებ-
და, რომ თავისი ცოლ-შვილიც კი ეწიროსაში ჰყავდეს. მაგრამ თუ ერთხელვე კაცმა მშობრ-ბელის გა-
წყდა და მოძმის სიყვარული ჩაიწერა გულში, ის რაც უნდა გამოდრდეს, მაინც ასეთი იქნება, თუმცა ესეც ცხადია, რომ ამნაირი კაცი ძნელათ, თუ ოდესმე გამიღრდებდა.

ნუ ჰქადაგობთ, საქმით გვაჩვენე, თვარა მქადა-
გებელი ისეც ბევრი გყავსო, ამას უტყველათ მე-
ტყვის ვინმე და ეს ძლიერ სამართლიანათ სწორი
პასუხი იქნება; ამაზე ვერც მე ვიტყვი უარს. მა-
დლობა ღმერთს, ქართულათ ერთობილი დაწაწრისი
დაჩხანას არც დიდი დრო უნდა და არც ისეთი
უშველემბელი გრამატიკული „ურო“, როგორც ეს
ბევრსა ჰკონია ჩვენში*. აიღე კალამი და რაც აზრში
წამოგებობიძიკოს, დაადლობე ქალღმერთს, მოაწერე
შენი ფსევდონიმი* და გადაეცი რომელსამე რედა-
ქციას, მხოლოთ ეცადე, როგორმე შენს ბრავა-
ტულს* ცალკეობობა მიცე და რაღვან დღეს ერთ
რედაქცია მერობს ჰქმს, უტყველათ, სურვილი
ავისრულდება. გრამატიკა თუ არ იცი, ეს არას და-
გიშლის, ნურც წერტილებისა და ფრჩხილების და-
სმისთვის შეიწუხებ თავს. წმინდა ათონის მთის, რუ-
სის ეკლიოტების გრამატიკა*) იხმარე, მაგალითათ:
თუ რწყილმა გიკბინოს, ფრჩხილი დასეი იქ, სადაც
მაშინ წერ, და თუ ცხვირი. დაგაცემიოს — წერტილი.
თუ არც რწყილმა გიკბინოს და არც ცხვირი და-

გაცემიოს, წერე და წერე... რომელი რედაქციაც მო-
ისურვებს შენი გენიოსობის გამოქვეყნებას, ის არც
ამ შრომას გაეცევა, გაგისწორებს, ხან თუმცა შენც
ვერ იცნობ შენს სტატისს, მაგრამ, რაკი შენი ფსე-
ვდონიმი ესმება ქვეშ — ვის შეუძლია დაგედავოს.
არ დაგაიწყდეს, მოძმებნე ზოგიერთი დიდსულოვანი
კაცების დიდმნიშვნელოვანი სიტყვები და აქა-იქ
ჩააკერე შენს ლაღდებაში. ამას რედაქციაც, ძვერ
არ არის, გაუსვამს თავის „მოღის“ შალაშინს, და-
ბეჭდვებს და ვახდება გენიოსურთ აზრის წერალი.
შენც ხმად შენს სტატისს ლიტერატორი ვახდები,
გათვდა და მორჩა. არა, ძმავო „სტიტიკოსო! რო-
გორც გინდა, ისე თვისე“; მაგრამ მე კი ვეცდები,
რომ, ამ ჩემის, ვითომდა გენიოსურთ აზრის, კრი-
ტიკის, ქნა არ შეგეძლოს. მე ახლავ ამ წერილისა-
თანვე ეგზანი ჩემს ხედრს, ოც-და-ხუთს მანეთს,
სალიტერატურო ფონდის სახელზე, მხოლოთ იმ
პირობით კი, რომ ამ ფულიდან ხუთმეტრე მანეთი
კივეში ქართულ სტუდენტების კასისთვის გაიგზავ-
ნოს; ეს ფული, დიდი ხანია, უნდა გამეგზავნა მე მათ-
თვის. არვის ეგონოს, თუ მე ოდესმე უნივერსიტე-
ტში მესწავლოს და გამომყოლოდეს ვალი, მე უნი-
ვერსიტეტში ფიხიც არ დამიდგამს. მე ეს ფული,
ჯერ მიტომ მინდა გაეგზავნოს მათ კასას, რომ
ერთხელვე შეგვირებიავარ, მეორეთ მიტომ, რომ
მოვალეთ მიმანია ჩემი თავი, რომ შეძლებისადა-
გვარ შევეწიო ჩემს საყვარელ მოძმეებს ამ რიგ სა-
ქველმოქმედო საქმეში და მესამეთ, ყველაზე უფრო
მიტომ, რომ არ ასრულდეს ჩემზედაც უკვადეი შო-
თას სიტყვები: „სიტყვა სხვაა, საქმე სხვაა, შუა უზის
დიდი ზღვარიო.“

იასე რაქველი

სტამბოლი, 4 დეკნობისთვე.

*) ათონის მთაზე ბუკნი რუსის ბერები აწის და სხვათა შორის გელაოტები მღიერ გავნათლებლები აწან. ეს უკანასკნელი ბუკნი წერ-ბუკნი აგზავნან რუ-სეთში, მოწყვლევას თხოულობენ; ამ გარემოებამ მი-
ძვდა წმინდა სინოდის ყურადღება და დაიწკეს ამით წი-
ნაღმდებ წარ, რომ ძნელ უგაკეპი და გავნათლებლ-

ბლები აწანთ. როცა ათონის ერთი კელიოტთავანი ვითხულობდა ერთს მის წინაღმდეგ სტატისს, საცა იყო ნათქვამი „გრამატიკის არა გაეგებათო“, აი, რა თქვა ამ ბერმა: „არგებ გრამატიკა ავი არა, ფული გეჭირიაო“, ჩვენი გრამატიკა მღიერ დაგდავით, ილმუხეო.“ თუ რწყილმა გიკბინა, ზამატრის დაესკამთ და თუ ცხვირ-
მა დაგვცემდა, ცლანკ-სო. o. r.

გამეთ „იერიის“ რედაქციის საყურადღებოთ

 ონიერი მკითხველი დამეთანხმებდა, რომ გი-
ორკიძისთან კაცებთან კამითობა ჩხირკედ-
ლობაა: რა უტყუარი საუფუძელიც უნდა

წარუდგინოთ მათ და დაუმტკიცოთ, რომ შევი შა-
ვია და არა თეთროო, ისინი მაინც თავისას არ იშ-
ლიან, შავს თეთრათ აღიარებენ და თეთრს შავათ.
მარტო ერთი ვინმე რომ ასე ჯიუტობდეს კიდევ
არაფერი, მაგრამ ძნელია, რადესაც მთელი კორპო-

რაცია, მთელი კოლლექტიური (საერთო) კრებული ქადაგებს რაიმე შემცდარ აზრს.

ბ-ნი გიორგიძე ამტკიცებს „იერიანი“ იმისთანა ფორმების სიკეთეს, რომელიც შემოღება ქართულ მწერლობაში სწორით ენის გვარზე ცმა იქნება, და „იერიანს“ რედაქციას, უნდა ეფიქროთ, გიორგიძის ეთანხმება, რადგან არაფერს შენიშნავს, წინააღმდეგს არაფერს ამბობს. ნუ თუ „იერიანს“ რედაქცია არ არის დარწმუნებული, რომ 1) წერვა, ზედა და მსგ., 2) დასკვნული, მიწვევული, განკუთვნილი და მსგ. სხ., 5) ჩვეურობა, გავიგეოთ, დასკვნით, და სხ., 4) შავწერა, შავთაფლ და მსგ. სხვა ფორმები ლიტერატურაში ენის დამახინჯებით უნდა ჩაითვალოს. ვანა საფუძვლით ამ შემთხვევაში ის კმარა, რომ ძველი უხმარით ეს ფორმები? ძველია, ხმარობდნენ, მაგალითათ, „მოვედინ“ (= მოვიდეს) „სთქვას ჯუღმერ არაკი“ (= ჯუღმერმა), „მეფემან იხმნა ვახინი“ (= იხმნა) და სხ. და სხ.;

მაგრამ დღეს ვინა ხმარობს ამ ფორმებს? და გიორგიძე კი მიახტება ხოლმე გარყენილათ დასტამბულს „დავითს“ *) გვიძების იქ საბუთებს, იმასაც შეცდომით დასტამბულს, თითქო დავითის ქართულათ თარგმნის დროს შემდეგ ჩვენს ენას წინ ნაბიჯი აღარ წაუდგამს, თითქო დღევანდელი ჩვენი ენა დავითისა და საბარების ენა იყო!.. ჩვენ ვეითქვამს და კიდევ ვეფიქრობთ, რომ ენის კანონების ცვლივაში არც მარტო ძველი მწერლობით უნდა იხელმძღვანელოთ და არც მარტო ხალხური ენით, არამედ ორავე უნდა მივიღოთ მხედველობაში და მრავალ ფორმას შორის უყეთილხმოვანესი ავირჩიოთ. ამისთვის, ცოდნას გარდა, საჭიროა კარგი მუსიკალური სმენა და განვითარებული ლიტერატურული გემოვნება.

გიორგიძემ რომ არ იცოდნენ ენა, რედაქცია მინც ხომ ვალდებულია მხარჯ ფორმებისას ვანა ენის გავწმენდს და გასაგებებას ცდილობდეს; და ჩვენ კი, ჩვენდა სამწუხაროთ, ენდავით, რომ გავხვით „იერიან“ გიორგიძეებთან ერთან ქადაგებს ჩვენს ენის გარყენას: შავწერა, დასკვნული, ჩვეურობა**) აღადგებული, მიადგება და სხ. და სხ.

*) ნუ დაიფიქრებთ, რომ დღეს მრავლათ აზრის გარკვეული მსგავრებით დასტამბული საღვთო-წერილის წიგნები, რომელნიც ბ. ასმატელიას და ახლანდელ დიდი კონსტანტინოპოლის კონსტანტინოპოლის აზრის გამოცემულნი არიან.

**) დაჟიდევი (თავლათ დაჟიდევი უსტარი მე მისკან მონაწერიანი, კეთს. ტყ.), „დავითით“, ვაჟევე და რამდ. სხ. სრულად კანონიერნი არიან, რადგან ძველათაც ასე იხმარებოდნენ და ასლაც ასე იხმარებოდნენ. ავტორი.

ჩემს „ზმნებში“ „ოენა“-ზე დაბოლოებულ ზმნების შესახებ მე საზოგადო წესი დავადგინე, რომ აწმყოში უღობა აქვს დაბოლოება-მითე. გიორგიძის ორი ზმნა უპოვნია იმისთანა, რომელიც ამ კანონს არ ემორჩილება (მოკნს და წოკნს) და შეცდომას მიკვირებს:—ვერ გაუგია გიორგიძეს, რომ ყოველ კანონს თავისი გამოირცხვავ აქვს.—იგივე უნდა ითქვას ოლა-ზე დაბოლოებულ სახელზმნების შესახებ მე საზოგადო წესი აღვიწვიე. ჩემს შემტე მკვლევარი, იმედა, წინ წავა და გამოასრულე სიტყვებსაც დაწერილებით მოიხსენიებს.—ზმნებისას: შიშა სახელ ზმნა მე მაქვს შიშან, გიორგიძე ამბობს: შიშან უნდა:—ვერ გაუგია გიორგიძეს, რომ საშუალო გვარის ზმნა არის შიშან და შიშან კი მოქმედებითის გვარისა, როგორც მაგალითად, შიშან (შე-შინია) და შიშან (გაშინებ). იგივე უნდა ეთქვას დანარჩენ სახელზმნების შესახებ, რომელნიც გიორგიძეს მოყავს ჩემი „ზმნებიდან“, ეთომდა შეცდომაებით.

აი, მას ქვია, ბ-ნო გიორგიძე, მაგაძის გაჯას-და და შურსისპოვა: თქვენს საკუთარ შეცდომებში თავი ვერ ვაგვიმართლებით და უსაფუძვლოთ აბაგებთ სხვის ნაწარმოებს. რა საქმე გქონდათ ხუნდამის გრამატიკასთან და სილოვანის ნაწარმოებთან, როცა თქვენი შეცდომებზე გვერანდა აჯა? ასე განვანა რათ ვიაროთ და რათ უნდა უცლოლეთ საკამათო საგანს, თვარა ჩვენ ბევრს შეცდომას, უტყუარ შეცდომას ებოიენით სხვა-და-სხვა წიგნებში ავილოთ, თუ გნებავსთ, თქვენის კარგის ნაწარმის, მოსუ ჯანაშვილის ისტორია. სად გნებავსთ, რომ იქ შეცდომა არ იყოს ენაში (შინაარსს ამ კამათ არ ეფებით):

თავში:

„შთამამელობა“ (= შთამამელობა); „დაარსეს“ (= დაარსეს:—ზმნები!.. ზმნები, ბ-ნო გიორგიძე); „დერბენდი“ (= დარბანდი), „აფერილი“ (= აფრილი), „გაიქცა კლარჯეთში, ვადასახლდა სპარსეთში“ (= კლარჯეთს, სპარსეთს) და მრ. სხ.

შუაში:

„უველა საქმეებს“ (= საქმეს) „ვადასწყვიტეს შეებრძოლონ“ (= შეებრძოლება, ანუ შეებრძოლებოდნენ), „დარბომილი“ (= დარბენილი), „ტყუილი“ (= ტყუილი) და სხ. და სხ.

ბოლოში :

„ორიენი“ (= ორინი, ორიენი); „ეს კაცები გავხვანენ აზრუმში, რომ ოსმალითის მთავრობას სისიოვან, ვადასწყვიტოს ისაკ ფაშა“. უნდა იყოს: ეს კაცები ვავხვანენ აზრუმს, რომ ოსმალითის მთავრობისათვის ეთსოვით, ვადასწყვიტოს ისაკ-ფაშა.

სხვა საკამათო სიტყვების შესახებ ჩვენ აღარაფერს ვიტყვით, რადგან ჩვენი მტკიცე და შეორეუველი საბუთებია ბ-ნმა გიორგიძემ ოდნავაც ვერ შეარხნია და ჯიუტობით უსაფუძვლოდ გაიძახის, ასე უნდა, და არა ისეო.—რაც შეეხება ლანძღვა-გინებას, ეთხოვ მკითხველს—გადაათვალიეროს გიორგიძის პასუხი ჩემდამი („ფიერია“, №.№ 147, 195 და 196) და იქ იხილაფს, თუ რა დარბაისელი და ზრდილი მოკამათე ყოფილა გიორგიძე. ჩემ მიერ ლანძღვაკი მხოლოდ იმაში მდგომარეობს, რომ გიორგიძეს

მოვახსენე, ქართული ენა არ გკოდნია-მეთქი, და დელუტკოცე კოდვაც—
აჲ, მხოლოდ ეს ვახლავსთ გიორგიძის ვაცხარებისა და გამწარების: მიზეზი.

სილოვან

მვალის: რედაქციას თავის მუდმივ თანამშრომლის დუტუ მეგრელისაკან მოუვიდა დევნა: „შეეკითხეთ ბ-ნ სიმონიძეს, დაასახელოს: რომელი იყო ის იმერელი, რომ სიტყვა „ჭკუიერი“ უარ ჰყოლო.“

წმინდა ესტატე მცხეთელი

მცხეთე საუკუნის მეორე ნახევარში დიდი პოლიტიკური ქარტახილი ატუდა საქართველოს ნიადავზე. სპარსეთი და ბიზანტია ერთმანეთს დეტაკენ საქართველოს გულისთვის. ლაზიკა, ანუ დასავლეთის საქართველო, კლარჯეთი, ქართლი და კახეთი იმ დრომდის ვაცალკევებულათ ცხოვრებდენ. თითოეულსა ამათვანს თავისი გამგებელი, თავისი მეუე ჰყუდა და ქრისტეს სარწმუნოების ვაჟრცელბამდის ყოველგან აქ ზარასატრის სარწმუნოებას აღიარებდენ, ე. ი. ცეცხლის მსახურნი იყენ. ამ ქვეყნის მთავრები თუეცა სარწმუნოებით სპარსეთთან დკავშირებული იყენ, მაგრამ სრული დამოუკიდებელი ცხოვრება ჰქონდათ. ისინი ითვლებოდენ მხოლოდ სპარსეთის მეფის მოკავშირეთ და ომიანობის დროს ჯარებით ეხმარებოდენ იმას. თვით ქართველთა ერის სხვა-და-სხვა მოდგმათა მეფეებს ახლო ნათესაობა ჰქონდათ სპარსეთის მეფის ვეართან. როგოც სპარსეთის მეფენი, ისე საქართველოს მეფის ვეარი სასანიდები იყენ.

მეოთხე საუკუნეში თითქმის მთელმა საქართველოს ერმა მიიღო ქრისტიანული სარწმუნოება. სპარსეთი ვერ მოითმენდა ასეთი ძლიერი მოკავშირე ერის განშორებას და დაიწყო საწინელი ბრძოლა სარწმუნოებისათვის.

ბრძოლის ასპარეზათ გადაიქცა ქართ-კახეთი და ლაზიკა. ამ დროს საქართველოს გამოუწინა ძალიან ჰკუიერი, მხნე და შორს გამჭერეტი მეუე ვახტანგ გორგასლანი, რომელმაც დღათ ისარკებლა ამ ომებით. მან შეაერთა მთელი კავკასიის აღომოსავლეთ-დასავლეთის მხარეებში მცხოვრები საქართველოს ვეარები და შექმნა პოლიტიკური ერთმთავრობა.

მაგრამ ამასთანავე იმას ძალაუნებურათ უნდა მიელოპირ-და-პირი მოწაწილეობა ლაზიკის ომში—და ამ ორმოცი წლის დუტხრომეზმა ბრძოლამ იმსხვერპლა თვით ახალი შეერთებული ერის ძალ-ღონე. თუეცა ვახტანგ გორგასლანმა ძველი მეფეთა ვეარები გააუქმა, მაგრამ მათ მაგერი ახალი ერისთავენი ვახატონა, რომელნიც მტკიცეთ ემორჩილებოდენ მის ბრძანებას, ლ შექმნა მან საქართველოს პოლიტიკური ძლიერება. ამ ვარეკან ძლიერებას, დაუსრულებელ ომიანობის გამო, სამწუხაროთ გული ვამოხრული ჰქონდა და საქართველოს ერს შინაგანი ღონე ვამოვილია. შინაგანმა სისუსტემ მაშივე იჩინა თავი, როგორც რომ ვახტანგ გორგასლანმა დახუტა საუკუნოთ თვალები. ამ სახით მის სარწმუნოებას იკუე ბედი ეწია, რაც ირაკლის მეფობას. მაგრამ იმ დროს ამითაც არ დავჯრდა უწყალო ვარემოება. საქართველომ კიდევ უფრო დიდი უბედურება ვამოცადა.

ერში ჯერ კიდევ ძველ სარწმუნოებას ცეცხლ-მსახურებას უფეცი ვამავრებული ჰქონდა და ორი სარწმუნოების მიმდევარნი ერთიმერეს ებრძოდენ. ამ სახით მთელს მეექვსე საუკუნეში საქართველო სარწმუნოებრივმა ბრძოლამ ვათახსირა. ეს კიდევ არაფერი, მაგრამ თვით ქრისტეს სარწმუნოებაშიაც შენოვიდა მწვალებლობა. ხალკიდარნის კრებამ სომხის მართლმადიდებელი ქართველ მართლმადიდებლებს მოაშორა და თვით ქართლის ერიც ორათ ვაიყო. კახეთი ძველ სარწმუნოებაზე დარჩა, ცეე იგი იმ სარწმუნოებაზე, რომელსაც სომხები აღიარებდენ, ხოლო ქართლმა და დასავლეთას საქართველომ ხალკიდარნის კრების დეტკენილობა მიიღო. ასეთს სარწმუნოების განხეთკილებას დავართო ვახტანგ გორგასლანის შეუღლების ბრძოლა ერთმანეთში საქართველოს ტახტის გულისთვის.

როგორც ვეცით, ვახტანგ-გორგასლანს ჰყუდა

წმინდა ასტუე მცხეთელა

საფო, სხელოვანი შოკეი-ქალი საბერძნეთისა

სპარსეთის მეფის და, რომლისგანაც ეყოლა ვაჟი, სახელათ დაი, ზოლო მეორე ცოლი მისი იყო საბერძნეთის იმპერატორის ქალი ელენე. ამისგან ეყოლა ვაჟი ლეონ. დაჩის შვილები და ლეონის შვილის მირდატის შთამომება დაიტაკენ ერთმანეთში და საქართველოს ერი განხეთქეს. მირდატის შვილებმა დაიპყრეს კლარჯეთი და მიეზხრენ საბერძნეთს, როგორც საბერძნეთის დედოფლის ელენეს შთამომავლები, ზოლო დაჩის შემკვიდრებმა დაიპყრო ეგრისი და კახეთი: ესენი იყენ სპარსეთის სახლის შვილნი სპარსეთის მხარეზე. იმათი განხეთქილებით ისარგებლა ვახტანგ-გაგრაგასლანის მიერ დაყენებულ ერთსთავთა შთამომებამ. ისინი ვანდავ და თავიანთი თავი დამაუყიდებელ მთავრებთან იცნეს. ზოგე მათგანი მიეკვდლა ბიზანტიის იმპერატორს და იმისგან მიიღო დამაუყიდებლობის სიგელები, ზოგე კი სპარსეთის მეფისგან. ამ სახით ისე დაქუცმატდა ქვეყანა და დაიშალა. ამითი ისარგებლეს კალმანხის ბიზანტიის იმპერატორებმა და ეგრისი დაიპყრეს, მეორე მხრთ სპარსეთის მეფე ხოსრო ნუშირვანი შევიდა ქართლში და ციხეები დაიჭირა. მთელი ქვეყანა ტაშის კარადან (ბორჯომის ხეობიდან) მოკიდებულნი თილისსამდის და ტფილისის სამხრით მის ბრძანებლობას ქვეშ ჩაეჯარა. ეს ის დრო იყო, როდესაც ბაქურ III († 570 წ.) გადაიკვალა. მისი მცირე წლოვანი შვილები მთიულეთის გარდა იხვეწენ და განადგენ სატხტო ქალაქთა უჯარამა, რადგან ქართლი სპარსეთს ეჭირა. წმინდა ესტატე მცხეთელი უნდა წამებულიყო ამდროს მახლობლათ, ესე იგი 575 წლამდის, იმ დრომდის, სანამ გვარამ-კურატ-პალატს მოიწვედნენ საქართველოს მეფეთ.

წმინდა ესტატე მცხეთელის წამების დროს ძალიან შეჭირებული უნდა ყოფილიყო საქართველოს ერი, რადგან ბაქურ მესამის შვილებს აღარაეინ უჯრებოდა და საქართველოს გავლენის პატრონი კაცი სხვა აღარაეინ ჰყოდა.

ამდროს თბილისში ბრძანებლობდა სპარსელი მარზპანი (მთავარ-მართველი) ეგეანი ბურზიმილი და მცხეთას განაგებდა სპარსეთის ციხისთავი, თუმცა ესტატე მცხეთელის ცხოვრების ამწერა მის სიკვდილს მოიხსენებს 589 წელს, მაგრამ ამ დროს სპარსეთი ძალიან დაუსუსტებული იყო შინაგანი განხეთქილების გამო. იქ იბრძოდენ სამეფო ტახტის გულისხმების ბარამ ჭებინი და ქასრე; ზოლო ქართლი დაიპყრო გვარამ-კურატპალატმა და, ასე ვთქვამთ, სპარსეთის მარზპანს არდაბადანსაც არბედა. მაშასადამე ამდროს თბილისში და მცხეთაში სპარსეთის გამგებლები აღარ უნდა ყოფილიყვნენ.

ესტატე იყო ტომით სპარსი, არბუყეთის მახ-

რის განაკოლის ქალაქის მცხოვრები, წარჩინებული გვარის კაცი, თვით მოგვის შვილი. მას ერქვა სახელთ ბქრობანდაე. მამა ზრდიდა მას მოგვათ, მაგრამ მისი გული არ ევარებოდა ცეცხლის თავყანის ცემას. განაკოლის ქალაქში ცხოვრობდენ ბერი ქრისტიანები და ებრაელები. იმან განიზრახა: ამ სამს სარწმუნოებდას გავიციობო და რომელიც უფრო ჭეშმარიტი იქნება, იმას აღვიარებო. მან დაიწყო ზრებით სიარული, როგორც ებრაელების სინაგოგაში, ისე ქრისტიანების ტაძარში. ქრისტიანულმა მღვდელთ-მსახურებამ დიდი სათნოება აღუძრა მალე განებთან ბქრობანდაეს გულში. აქ მან გაიცნო არხილაკანი სამოელი, რომელმაც განაწათლა მისი გონება ქრისტეს სარწმუნოებით. ამიერიდან ბქრობანდაე ჭაბუკი გრძნობდა უთისობას თავის მამის სახელში, დაიწყო მშობელი ქვეყანა და მოვიდა მცხეთას, სადაც იგი მონათლა სამოელ კათალიკოსმა ქართლისამ და უწოდა სახელთ ესტატე. მან შეირთა ქრისტიანი ქალი ცოლათ.

ერთ დღეს ცეცხლის თავყანის მცემლებს დღესასწაული ჰქონდათ, მიიპატყეს ესტატე, როგორც სპარსი. მაგრამ იმან დაავგო მათი ეკრპთმსახურება და მკაცრათ აღიარა თავისი თავი ქრისტიანათ. სპარსელნი ცეცხლის მსახურანი ვაბრაზდენ და დაბეზდეს უსტამ მცხეთის ციხის თავს, როგორც ესტატე; აგრეთვე მასთან შეიდი სხვა ახალ-მონათლულნი, რომელთა შორის იყო ნეტარი სტეფანე მცხეთელიცა. ციხის თავმა ეს რეკაცა შეიპყრო და განგზავნა ტფილისს არეან-გუბნაპის მარზპანთან, რომელმაც დაატყვევა ისინი ციხეში და უქადად მათ მოკვლას. ამ რეკაცეში ორმა უარყყო ქრისტიანობა, დანარჩენები ციხეში მოკვდენ; ვადარჩენ მხოლოთ ესტატე და სტეფანე. ექნს თვის შემდეგ არეან-გუბნაპის გამოკვალეს და მის მაკვირებთ სპარსეთიდან მოვიდა ახალი მარზპანი ეგეან ბურზიმილი ტფილისს. როდესაც არეან-გუბნაპის მიიღოდა, შეკრბენ ქართლის წარჩინებული კაცები: სამუელ კათალიკოსი, გრიგოლ მამასახლისი, არწუშა პატიაში და სხვა მეფის წულეები, მივიდენ არეან-გუბნაპისთან და თხოვეს ესტატეს და სტეფანეს საპყრობილედ გამოიყენა. მან პატივისცა ქართლის წარჩინებულთ კაცებს და განათავისუფლა ესტატე და სტეფანე.

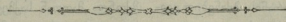
როცა ეგეან-ბურზიმილმა დაიჭირა ტფილისში მარზპანის ადგილი, მცხეთელ ცეცხლის მსახურთა კვლავ დასამინეს ესტატე და სტეფანე. ეგეან-ბურზიმილმა დიდი ტანჯვა და წვალეზა მოაყენა მათ. ბოლოს გამოიკითხა მათი ენაობა. წამოდგენ ასურეთის მთავარი, რომელნიც ახლდენ ეგეანს და

მოახსენეს: ჩვენ თვითონ ვიცნობთ სტეფანეს, ევ ჩენებურია და ქრისტიანი დედ-მამის შვილიაო და თხოვეს მარზაპანს მისი განტეგება. ხოლო ესტატე-ზე ვერა უთხრეს რა. ვეყანმა შეიწყნარა მათი თხოვნა და სტეფანე განათვისუფლა. ესტატე შეე-ვედრა საიდუმლოთ სტეფანეს: ვიცი, მე აქ მომკლა-ვენ და გთხოვ ჩემი გეგმი მიაბაროთ მიწას იმ ქა-ლაქში, სადაც განენიანოლეო. ვეყანმა მოაყვანია თა-ვის წინაშე ესტატე და დაპირდა დიდ სასუქარს, აღონდ უარი თქვი ქრისტიანობაზეო; მაგრამ ესტა-ტე უმტკიცებდა მარზაპანს ქრისტეს სარწმუნოების ქეშმარტებსას. მარზაპანი გარისხდა და დაატანჯვინა; მას მოპარეს თავი და წერი, სცეს ყვრიბალში, გაუზებრეტეს ცხვირი, დაადევს კისერზე მძიმე ჯა-ჭვი და ისე შეადგეს საპყრობილეში. ბოლოს, რო-ცა ასეთი წვალებითაც არ მოიქცა, მარზაპანმა ბრ-

ძანა თავი მოკვეთათ მისთვის და ტანი გადაეგდოთ ძალღების შესაქმნელათ. ტფილისის ქრისტიანებმა ღამით წიღეს წმინდა ესტატეს გეგმი მცხეთას სტე-ფანეს დახმარებთ და სამოელ ქათალოკოსმა დაა-კრძალენია იგი სვეტიცხოველის ტრაპეზს ქვეშ, სა-დაც დღემდე მარხია *).

გ. წარუყლი

*) ამ სტატეის წარუყბათ გეჟანდა „ქართლის ცხო-ვრება“, წმინდა ესტატე მკსეთელის ცხოვრება“, გასუ-შტის ასტორან და უსტანესის ისტორან „ქართულ სოჟქით დასტორებას დენის გრებაზე“, „მიწერ-მოწერ ქართლის დასტინსკობასის გუნიონანს (სეჟიონის) სოჟისის კათალიკოსთან, ანარამთან, უსტანესის, Addi-tion V, Brosset, რუჟულის კანონი, ასდით თარგმ-ნილი წმინდას მამის ჩვენის კეთიქსი“.

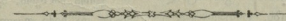
საფო სახელოეანი ბოეტი-ქალი საბემნეთისა

მსატკრობა კოამანისს

აფო იყო როგორც წარჩინებული პოეტი, აგრეთვე შეენიერებიათც განთქმული. ბეე-რჯელ ვემხდრა ის მხატვრობის საგნათ ძველს საბერძნეთში. ეს ქალი დაიბადა ლესბოს კუ-ნძულზე. მეშვიდე და მეექვსე საუკუნეს ქრ. წინათ ავებულს ნანგრევებს როცა განიხილვენ მეცნიერები, ხშირათ ხედებთ მათ კედლის მხატვრობაში საფოც დახატული, განსაკუთრებით მკირე აზიის ნახევარ, კუნძულის კიდებზე მდებარე ძველი საბერძნეთის ქალაქების ნანგრევებში. როგორც ეტყობა, ამ ქალს დიდი გავლენა ჰქონია იბეროს თავის თანამემამუ-ლეებზე. მისა სამიჯნურო ლექსები კაცის გულს ღრმათ არყვედენ. მას შემდეგ ქალი არ დაბა-დებულაო, რომ მისებრი მწვევი გრძობა გა-მოეთქვას. საბერძნეთში ამბათ არის დღემ-

დის დარჩენილი, რომ საფოს შეყვარებია ერთი ეინზე შეენიერი ახლგაზდა ფიანი. იმდ-ნათ დატარებულა ამ სიყვარულით და ფიანის გარე-წრობით, რომ ბოლოს შინაკანი გულის მქმუნეარე-ბა ეეღარ დაუღლეია საყვარლის მუჟანათობის გა-მა და ლეეკადის კლადან გადაეარდილა ზღვაში. საკირეველია, რომ ამ სამწუხარა შემთაეეეას დიდი თანაგრძნობა გამოუწეეეა ჩენი დროის ეერობის მხატვრობისა და მწერლობის გულში. წარჩინებუ-ლმა გერმანიის დრამატურგმა გრილბარცერმა ერთ თავის თხუშულებლის საგნათ აიღო შეენიერა საფო. აქ გადმარეებული ნახატა ამტკიცებს, რომ მხატვარს, პ. კოამანს, თვალწინ დგამია პოეტი ქალი იმ დროისა, როცა იგი აპირებს ზღვაში გადაეარდნას. საფო ნელნელა უახლოედება ზღვის კიდეს და შორის გადაშლილი ზღვის სარკე თითქოს უნებლიეთ ევატიეება თავის უფსკრულშია უბედურს შეყვარე-ბულს, რომ იქ სიცოცხლესთან ერთათ დანთქას საყვარლისადმი კეჟანა.

ორიენტალისცთა მე-X საერთაშორისო კონერესი

ქ. ეენევაში

შეძლევა *)

ატონ ხახანაშვილ-ის მოხსენებას შემდეგ ფრად საყურადღებოა მოხსენება წაიკითხა ბოსნიია-ბერკოგოეინის გუბერნატორმა ჰორო-

ეინმა ამ სათაურით: „ისლამის გავლენა ბოსნიის ქრისტიან ხალხებზე“ (L'influence de l'islam sur les populations chretiennes en Bosnie). ბ-ნ ჰო-როეიჩი შეეხო ერთ სეგთო საჭირ-ბაროტო კითხვას: რა ნიადაგზე შეიძლება ერთობის დამყარება ერთ და იმაეერის ქრისტიანთა და მამადიან ნაწილთა შო-რის? ამით ეს მოხსენება შეიძლება ჩათვალოს ბ-ნ ხახანაშვილის მოხსენების გვარძელებათ. აი, ში-ნარის:

*) იხილე გვლი № 48

საშუალო საუკუნეებში ბოსნიაში ფეხი მოიკიდა და ვაძლიერდა „ბოგომილთა“ (ღვთის-მოყვარეთა) სექტამ. პაპის და მეფეთა მიერ ყოველივე ღონისძიება იქნა მიღებული ამის გასანადგურებლათ. ბრძოლაში გავლო მან დიდი ღირა და ბოლოს ისე მინელდა, რომ ეგონათ, მოისპოვა. მე-XV საუკ. ოსმალები გადმოვიდნენ მცირე აზიიდან და დიკიორეს ბიზანტიის დედა-ქალაქი კოსტანტინოპოლი. ახლა ჯერო მიდგა მოსახლეობა სლავიანთა ხალხებზე. ცოტა ხნის განმავლობაში ესენიც ჩაეარდნენ ოსმალთა მფლობელობას ქვეშ. ამით შორის ბოსნიაც, როგორც ახალი წყაროებით მტკიცდება, ოსმალები ბოსნიაში „ბოგომილებს“ შეუყვანიათ და მათ ბატონობას ხელს უწყობდნენ, იმ იმედით, რომ პაპის კათოლიკე მეფეთა დევნას თავს დაუდარდნენ და ჩვენს სარწმუნოებებს თავისუფლათ აღვიარებთო. როგორც ვიცით, ოსმალები ფეოდალური წყობილება და ბატონ-ყმობა არ ჰქონებიათ. ყოჩანის ბძანებით ყველა მართლ-მორწმუნეს (მაჰაჯას) ერთი და იგივე უფლება-უპირატესობა აქვს, ალახის ქვეყნის წარმომადგენლის სულთანის წინაშე თანასწორნი არიან. აი, ეს დედა-აზრი შემოიტანეს ოსმალებმა სლავიანთა ქვეყნებში. ამისათვის აქ აწაურობა სრულიათ მოსპობა და დღეს მაგ. ბოსნიაში ამ წოდების კვალიც არ ჩანს. ოსმალთა შემოსელებამდ ბოსნიაში, როგორც სხვაგან, ფეოდალური წყობილება მეფობდა. ბევრი ისტორიკოსი ამბობს, ვითომ ბატონ-ყმობა ბოსნიაში ოსმალთა შემოსევას შემდეგ დამყარებულიყო, მაგრამ ეს მოკლებულია ყოველსავე სიმართლეს. წინააღმდეგ ამისა, როცა ოსმალები შემოვიდნენ, ფეოდალთა და მათი ყმების ძლიერი ორგანიზაცია დაუბედა. ხალხი ისე ყავდათ ჩაქვრილი ამ თავ-გასულ აწაურებებს, რომ ნამდვილ მონურ დემოკრატიას წარმოადგენდა. მებატონებები არავის ცნობდნენ უფროსათ, მათი მოქმედება ძალადობაზე იყო დაფუძნებული, და მეფეთა გავლენას მუდამ ებრძოდნენ. ოსმალების მთავრობამ კი მოითხოვა მათი სრული მოხრჩობა, ამისათვის სხვა-და-სხვა რეფორმები შეიტანა ბოსნიაში. სულთანმა გამოაცხადა: გულში, რომელიც ისლამს იწამებს, განთავისუფლებულია ბატონ-ყმობისაგან და სულთანის საფარველ ქვეშ იმყოფებაო. ამას წინააღმდეგ აწაურობა და გაიმართა დაუსრულებელი ბრძოლა. აწაურებებს ებრძოდნენ ერთი მხით ოსმალები, მეორე მხრით მათი გამამაღიანებელი ყმები, ბოლოს ისინი და მარცხდნენ და ახალი წყობილება ძალაში შევიდა. ბევრი აწაური ჰქრცოვოვინა მან გაიქცა იქ, სადაც დღემდის შერჩენიათ უპირატესობა.

ამ ყმათ ბოსნიაში 700,000 გამამაღიანებელი სლავიანები ცხოვრებენ. თუმცა ავსტრიასთან შე-

მოერთებას შემდეგ ოსმალეთში გადასახლება დიწვეს, მაგრამ ამათი რიცხვი ძლიერ ცოტაა, სათქმელადაც არ ღირს (სულ 40,000). ახლა კი გადასახლებაზე აღარააინ ფიქრობს. ჩვენი ყოველივე ძალა მიმართულია იმისკენ, რომ ისინი არ დავეშვოდნენ და საშუადამოთ არ გაშვოდნენ სამშობლოს. იმათ ზნე ჩვეულებას ძალათ არ ვამტკიცებთ, ზიზლით არ ვუყურებთ. პირ-იქით ჩვენ მხოლოთ ვესმარებთ მათ და ვუკეთებთ, რაც მათ ჰსურთ. მთავრობა უმართავს მათებურ სკოლებს, უყენებს მათსავე მსაჯულებს და სხ. იმათთვის დაარსებულია უმაღლესი სასწავლებლები, საიდანაც გამოიღან მსაჯულთ-ყოფენი. ამათ შესწავილი აქეთ იურისპრუდენცია და სხვა საკირო საგნები, იშვიათათ ნახათ მრავალ ცოლიანს ბოსნიელი მამაღიანის აზრით გაყიდვა არ შეიძლება თავის სულის, ცოლის და საკუთარი მიწის. ასე მოუვიათ ჩემთვის, როცა მიწა-ადგილების გამო მქონდა მათთან საქმეები. ეს სლავიანთა ძველი შეხედულებაა, რაიც ამტკიცებს იმ გარემოებას, რომ ისლამს მათზე ღრმა გავლენა არ ჰქონებია. ახალ სარწმუნოებას მათში არ ჩაუქვრია სლავიანური ტრადიცია და დედა-აზრი (l'esprit national). ჩვენ გვესურს ეს საძირკველი არ დაინგრეს და ამაზე აშენდეს ჩვენი მათთან შეერთება. არ იფიქროთ, რომ ეს შეუძლებელი იყოს მანამდე, სანამ ისინი არ გაქრისტიანდებიან. ეს ღრმა შეცომაა. ახლანდელ ღრმა ხალხს აერთობა არა სარწმუნოება, არამედ ცივილიზაცია. წარმატების, პროგრესის საქმეში სარწმუნოებას დღეს არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. როცა ჩვენ ვამბობთ ცივილიზაციას, სახეში გვაქვს მხოლოთ ქრისტიანი ხალხი. რათა? ვანა სხვა სარწმუნოების ხალხს არ შეუძლია ცივილიზაციის შეთვისება და წინსაგებ? დამტკიცება იმის, რომ მამაღიანები ისეთი ნიჭიერნი არიან, როგორც ქრისტიანები და იმათაც შეუძლიათ თანამედროვე ცივილიზაციის შეთვისება—აი, ახლანდელი ღრმის პრობლემა. ამას ბოსნიის მამაღიანები გვიმტკიცებენო, დაასრულა ბ ნ ჰოროვიჩმა.

ჰანრი მოსკოვი. მე თეთთან მიმოგზავრია ბოსნიაში და ჩემი თვალთ მინახავს, რასაც ბ-ნი ჰოროვიჩი მოგვითხრობს. დიდათ გამაკვირვა ბოსნიის მამაღიანების განეთარება, ისინი უკვე დამღვარან ცივილიზაციის გზაზე და ამ საქმეში დიდი სამსახური მიუძღვის ავსტრიის მთავრობას.

კამელ ზუკო. ორივე მოხსენება, წაკითხული ბ. ხანანაშვილის და ჰოროვიჩის მიერ, ეხება ისლამს და მის მნიშვნელობას ისტორიაში. ერთი და იმავე კითხვის შესახებ ორივეს სხვა-და-სხვა აზრი გამოუთქვით. ბ-ნ ხანანაშვილი ისლამში ხედავს სხვა სარ-

წმუნოების და ხალხისნობის მტერს, საქართველოს და ოსმალეთ შორის ამჟამად ბრძოლის მიზეზს სარწმუნოებაში ეძებს. ბ-ნ ჰოროვიჩი ისლამში თუმცა ხედავს სხვა სარწმუნოების სიძულვილს, მაგრამ ბრძოლის მიზეზს ეძებს არა აქ, არამედ სოციალურ პირობებში. სამწუხაროა რომ ევრაპიელები სჯიან ჩვენი რჯულის შესახებ, ისინი სრულიად არ იციან ნობენ ისლამს. ბ-ნმა ჰოროვიჩმა თქვა, ისლამი აზი-ელიაო, მაგრამ რა ელყოთ? ქრისტიანობაც აზიელი არ არის? ქრისტი ეზიელი არ იყო? რა არის ისლამი? მაჰმადს არაფერი არ გამოუგონია, მან მხოლოდ გამოკრიბა მოძღვრება ღმერთზე ებრაელთა სარწმუნოებისაგან, ზნეობაზე კი ქრისტიანობიდან და შექმნა ერთი—ისლამი, რომლის თვისება არ არის მტრობა და სიძულვილი სხვა სარწმუნოებისა. წინააღმდეგ შემთხვევაში განა შესაძლებელი იყო ისლამის გავრცელება? და თუ გავრცელდა, იმიტომ რომ ეს აკმაყოფილებს სულიერ მოთხოვნილებას ამა თუ იმ ხალხისას. ისლამს ამასთანავე ის უპირატესობა აქვს, რომ მისი შეხედულებით ყველა მარლ-მორწმუნე თანასწორია, არ იცნობს ბატონს და ყმას, ზნაურს და გლეხს. ბ-ნ ჰოროვიჩმა მოიხსენია ისიც, რომ ქრისტიანებს მაჰმადიან სამსჯავროში მოწმეთ არ ღებულობდენ მაჰმადიანთა საქმეშიო...

ჭორბაიში. ახლა კი არ არის ასე, მე ისტორიულ წარსულზე მოგახსენებდი...

კამილ ბეი. მართალია ეს, მაგრამ თვითონ მაჰმადიანებს კი ღებულობენ მოწმეთ ყოველთის? მაგ ერთმა კაცი მოჰკლა, მკვლელის პირადობას ამტკიცებენ ორი ქალი და ერთი კაცი. კანონი არ ღებულობს ამათ ჩვენებს. ხოლო თუ ორმა მამაკაცმა კი განაცხადა: ეს არის კაცის მკვლელოა, საქმარისია, დამნაშავე სიკვდილით ისჯება. ამას თხოულობს კანონი და ხეანთქარსაც არ შეუძლია განაჩენის დარღვევა. ამ ნაირთ, როგორც ხედავთ, სამი სული მაჰმადიანის ჩვენებს არაფრით თვლიან, ორისას კი. ეს იმისთვის რომ სამში ორი დედაკაცია, კანონი კი თხოულობს ორი მამაკაცის მოწმობას. დედა-კაცის

ამ გვარი დამცირება, რასაკვირველია, ნაკლებდენება. მაგრამ საქმე ამაში არ არის. ისლამი არ ცნობს თვით მაჰმადიანის მოწმობას (მაგ. სამი სულია), მაშ რა გასაკვირვებელია, რომ იმავე ისლამს არ ეცნო მოწმეთ სხვა სარწმუნოების კაცი ე. ი. ქრისტიანი.

აქ ბევრმა ერთად დაწყობა დააჩაჩა, ზოგი იძახდა და ყორანში წერია ცეცხლით და ხმლით უნდა იქნას გავრცელებული ისლამიო და სს. ამდროს თავმჯდომარეზე გამოაცხადა: აქ ორიენტალისტების კრება და არა ღვთის-მეტყველებისო და სხდომაც დახურა.

შემდეგ სხდომებზე მოხსენებები წაიკითხეს ლეიბენლევმა, თ. ვიანგსკომ და მეგავარიანმა.

ბენლევმა ილაპარაკა ალბანელთა გვარ-ტომობის შესახებ და ის აზრი გამოთქვა, რომ ალბანელთა კოლხიდელებთან აქეთ კავშირი და ორივე ხალხი ერთსა და იმავე ტომს უნდა ეკუთვნოდნო ეს მოსახრება დაფუძნებული იყო ენის ეტიმოლოგიურ გარჩევაზე და განსაკუთრებით იმ ალბანულ სიტყვებზე, რომელშიც ბოლოდღებთან „ანდა“-თი. ამასთანავე ისიც გამოთქვა, რომ არ არის ისეთი საინტერესო ქვეყანა, როგორც კავკასია და უცნობი და შეუსწავლელია ჯერო. კავკასიის შუაგულ ნაწილში დასახლდნ ალბანელები, იმერლები და კოლხიდელები. პირველ ხალხმა დატოვა თავისი სამშობლო და ჩვენთან იერ მოაღწია. იმერლები არიან დღევანდელი ქართველები. ამათი ისტორია უფრო გარკვეულია, მხოლოდ კოლხიდელებზე კი ბევრი არა ვიცითრა. ჰეროდოტის სიტყვით კოლხიდელები ევებტელების ჩამომავლობა არის. კოლხიდა პირველათ რომის პროვინცია იყო, შემდეგ შედგა თავისუფალ სამეფოთ — ღაზია — ქალაქ ქუთაისით. ამ ქვეყანაში ლაპარაკობდენ (დღესაც ლაპარაკობენ) ქართული ენის დიალექტით, მაგრამ ამ ორ ენათა შორის დიდი განსხვავებაა, იმერლები პომპეის დროს მეურნენი იყვენ და არა მემადიანი.

5. ♣

(დასასრულ. იქ კბა)

მ ა მ ლ ი

(მოთხრობა ევ ნინოშვილისა).

შემდეგი *)

IV

მ ათათი საღამო იყო. ზალიკა ნარინშვილისას დიდ ფაცა-ფუსში იყვენ. მეზობლები, მოკეთები, ვინც კი გაჩნდა, სულ ყველა აქ

იყვენ და დატრიალებდენ სხვა-და-სხვა საქმეზე. ვინ ახალ დაკლულ თხას კაუსავდა და აწყობდა კარდლებში, „სახარჩოეს“ ცალკე და „შშრალ ხორცათ“ მოსახარშავს ცალკე; ვინ ახალ დაკლულ მსუქან ღორს იღებდა ფელიო-ფელიკით და ეუნებოდა მეორად; აგი საჯიქიოა; აგი ზრუგიელი, აგი ფერდი, აგი გვერდი, უნდა მიჩაზროს, აა, კვლევერი და ქაქა—მწვადათ უნდა შეიწვას*. ქალები ბურტყანიდენ დაკლულ ქათმებს, ოთხ ბატს და ორ მამალ ინდოურს. ორი ხანში შესული ქალი აცხობდა ხაჭაპუ-

*) ის. დე. „აკვლია“ № 48.

რებს, რამდენიმე კონკრეტული გამოწვევებით ქალი და კაცი კი ისხდნენ ზალიკაის დიდ სახლში, რომელიც დღეს სასტუმროთა იყო მოწყობილი. აი, რაში გამოინახებოდა ეს სასტუმროთა მოწყობა: აქეთ-იქით ძველ ტახტებზე ეგრა ქილოზის მაგიერათ მუშობდებიდან ნათხოვარი ორი ნოხი და ორი ფარდაგი; ზედა კუთხეში იდგა ერთი გძელი, გულაქაეი მაიდა, რომელსაც ახალ-წყილი იაფ-ფასიანი მიტკალი ჰქონდა გადაფარებული. მაიდაზე ეწყო: ზოგი შინაური და ზოგი მუშობლიდან ნათხოვარი სხვა და-სხვა სიმსხო-სიდიდის და სახის ბოთლები, ორი დიუჟინი ჩაის ჭიქა თავისი ფინჯლებით და ექვსიოდვე საკმაოდ დაჟინიანებული ფრაჟის და ცრენის კოვზი, ექვსიოდვე ლეინის ჭიქა, ორი პატარა იაფ-ფასიანი ლამაზი, ორი თითფერის შანდლი სტეარინის სანაღებით და ორი რიუშკა, ორი ბოთლი ხილის არაყით იყო საესე. დანარჩენი კი — ადგილობრივი წითელი და თეთრი ლეინით. რაც შეეხება სახლს, ეს იყო გძელი და განიერი ფერკული ძველი შენობა, ისლით დახურული, მიწის იატაკით და წინ მიშენებული დერეფნით. შუა ადგილას სახლში იდგა დიდი ქვის ცერა, რომლის ზეგით სხვა დროს ეკიდა გამჭვარტლული ჯაჭვი, მაგრამ დღეს კი ჩამოეღოთ. საჭმელების საშადათ გაეკეთებიათ ერთა დიდი კიხი, თუმცა კი სხვა დროს ზალიკაის მეუღლე თავისი ქმარ-შვილისთვის იმ სახლში აკეთებდა საჭმელს, რომელიც დღეს სასტუმროთა იყო მორთული. მოხუც ზალიკაი მხიარული და თან მზრუნველის სახით გადადიოდა ერთ საქმიდან მეორეზე, უნდოდა ყოველგან ხელი წაეყრა და მიხარებოდა, ყველას მადლობას ეუბნებოდა „მარჯვეთ გარჯისთვის“. ზალიკაის მეუღლე, სუხანაი, და რამდენიმე ქალი, სადაც ერთა ჩენი ნაცნობი ქალიჯანიც. უკან სახლზე მოლობლი ფაცხაში — „საფარეშოში“ კაზმედენ ახალი ტანისამოსით ღაზას.

ყველა ამ ფაცაჟურს და მზადების მიზეზი გახლდათ ისა, რომ იმ ღამეს უნდა მოსულიყო ზალიკაის ოჯახში სიძეთ ჯერან ტყერიძე; უნდა დაენიშნა საცოლოთ ზალიკაის უფროსი ქალი, ლიზა. ამისთვის მოეწვია მოხუც ზალიკას თავისი მოკეთებები და მუშობლები, ამისთვის აწაადებდა პურ-ლეინოს, რომელიც კაი მიმე ფასათ დაუჯდა ღარიბ გლეხს ზალიკას.

კარგა მოსალამოედა. ყოველივე საშადისი მზათ იყო. ახლა სტუმარს, თუ მასპინძელს, ყველას თვალი ქისკრისკენ ეჭირათ. მაგრამ სიძე ჯერ არსათ ჩანდა. ამ გარემოებას ყველა დააღონა. მართლა, რაღა უნდა ექნათ, რომ სასიძო არ მოსულიყო! ხომ ტყუილათ გაიარა ამოდენა მზადება და ხარჯი!

— ქალიჯან, რაფერ არის საქმე, თუ ციკა, რენიზა დააგვიანდა იმ კაცს? ჩემმა მტერმა და მოყვარემ, ყველამ შეიტყო ავი ამბავი, ჩემი მუშობლები და მოკეთე, ყველაი ეაწეე და ახლა რომ გამაბახოს, უთოფოთ ვერ გადამარჩება. — უთხრა ზალიკა ქალიჯანს.

— ჯერანს შენც კარკათ იცნობ, რა პირის ბიქია. რომ იტყვის, მეერ სიტყვას აღარ გატყხს. მე და დედამისს, ორივეს სიტყვა მოგვეცა. ახლა რაფა გვილატყხს! ამედებდა ქალიჯან.

— აი, საქმე რომ ახლა დიუფუშოს, ციკაი მომიტება — გეგანათია, თქვა სუსანამ.

— ამ სიძერის დღეს არ ამძაღლოს, თვარა... ზალიკას კიდევ უნდა ეთქვა რაღაც, მაგრამ ამ დროს ვილაკამ დაიძაა „მოვიდენო და ზალიკაც გამოეარდა გარეთ. გზაში ჩამოვიდენ ცხენებით დაწყობილ დაკაზმულნი ჯერან და ექვსი მისი მხლებელი, ყველა სიხარულით ცხენება ახალ-მოსულეებს, საჩქაროთ ჩამოართვეს სიხენი და სიძე და მისი მხლებელი მიწეყრა სახლში.

ჯერანმა ვახებ-გამოხედა ზალიკაის მიდამოს, სადაც ძველ სახლს, ძველ ბელელს, ძველ „ნალიას“ და პატარა შენობების საძროხეს და მისთანებს გარდა, არ მოიპოებოდა არავითარი შენობა. „ავი ნამეტარი ფუხარაი“) ყოფილა, ასე თუ იყო, მგონებოდა, არ ჩამოვიდელი აქნაი სამოყვართო, გაურბინა ჯერანს ფურქებში. როცა სიხენევე მოატანა, აანთეს ღამპარები. სტუმრები ჩამომწყრიდენ აქეთ-იქით ტახტებზე. არ გაუფლია ამას შემდეგ რამდენისამე წამს, რომ გაილა ქვედა კარი, ჯერ შემოვიდა ქალიჯან, მეერ საპატარძლო ლიზა, მასთან ლიზას დედა, სუსანაი და რამდენიმე ქალი, — ზოგი მოხუცა და ზოგი ემპეილი. ჯერან და მისი მხლებელი წამოდენ ფენებ. ქალიჯანმა მიიყვანა ამათთან ქალები სალამისათვის. ჯერანმა, სალამის დროს ხელს რომ ართმედა ქალებს, შენიშნა, რომ ერთი თეთრ ტანისამოსიანი შავგერემანი ქალი სხეებზე უფრო მორცხებოდა. ამ ქალის შავგერემანი სახე და მორცხება არ ესამოენა ჯერანს და გაიფიქრა: „ხომ არ გუფუყლა ღმერთი, ავი ხომ არ არისო“. ჯერანი ვერ იცნობდა თავის საცოლოს. ის მხოლოდ დაჯერდა დღის სიტყვებს „ძალიან ქალი არის“ და წამოიღო სანიშნოთ ქარგა და ბეჭელი. დღეს გარდა, ჯერანის დამ, ელისაბედაც ნანა ლიზა და ისიც ეუბნებოდა მას „კაი ქალიაო“.

მართალია, ელისაბედს, მანცა და მანც არ მოწონდა ლიზას თვალ-ტანადობა, ის უკეთეს ქალს

*) ფუსარაი — დატკეი.

ეძებდა მძისთვის, იმისთანას, რომ „სახტარზე მისი ჩძლისთანა ქალი მეორე არ გამოუსულიყო“. მაგრამ მკითხავენის სიტყვებით ლიზა იყო ჯერანის ბელზე დაბადებული, ასე ვასწავთ, მესამე მკითხვემა, მე-ბანქაშევი პირველი ორი მკითხავენის სიტყვებს მიემოწმა. მებანქაშევი მკითხავენა ისიც დაუმატა: „იმ ქალის (ლიზას) მამას ფული ქონებია შენახული, ჯერ არ აჩენს. იგი ფულიც ჯერანის ლუქმააო. ამას შემდეგ, აბა, როგორ არ უჩრჩედა ცრუმორწმუნე ელისაშვილ თავის ძმას, ლიზა შეირთო. ჯერანის მხლებლებშიცა, გარდა ერთისა, ვერც ერთი ვერ იცნობდა ჯერანის საცალოს. როცა ქალები დასხდნენ, ქალიჯან მიუბრუნდა თავის ძმისწულს და თავისებური სადა კილოთი ჰკითხა:

— იცი, ბიჭო, რომელია შენი?

— რა ვიცი მე, რომელია, უპასუხა ჯერანმა.

— ეე, თეთრი რომ აცვია, იგია, აჩენდა ქალიჯანმა იმ ქალზე, რომლის შესახებაც იმ ორი-სამი წამის წინეთ ჯერან ფიქრობდა: „არ გაუწყყდეს ღმერთი, იგი არ იყოსო“.

ჯერანს სახეზე შეიფერო გადაეკრა და წარბები მის უნებურათ ჩამოეხარა ძირს: „ყველამ მე რეიზა მილალატა, მაშიდამ, დედამ, დამ რას მემართლებოდენ!“ გაიფიქრა ჯერანმა, მაგრამ ენის თქმას კი ვერ ახერხებდა.

— რაა, ბიჭო? არ დაჯდა? ჩურჩულით ჰკითხა ქალიჯანმა.

— რას მერჩოდ, მაშიდაე, რომ ჩეიქციე ჩემი სისხლი! ძლივს ვასაგონათ ჩაუღაპარაკა ჯერანმა ქალიჯანს.

— რას ჩივი, ბიჭო, შენ კარქა არ შეგხედავს, თვარა ძალიანი ქალია! კი რომ არ იყოს, მე კი, თუ გინდა, მარა დედა და დი რაე გილალატებდა! ყველას მოწონს შენსგამეტს. ხმადაბლა უპასუხა ქალიჯანმა.

ამ ლაპარაკს ყური მოჰკრა ჯერანის მხლებლებმაც, რომლებში ზოგი ახლო ნათესაეი იყო ჯერანის, ზოგი მეგობარი და ზოგი კარგე მეზობელი და ფურჩუნით კითხულობდნენ— „რომელიაო“. ქალიჯანმა ამითაც დაანახა ლიზა და ახლა იმათაც დაუწევს ლიზას ჰქერტა. ჰქერტის დროს ზოგი წარბებს ხრიდა, ზოგი ერთმანეთში რაღაცას ფურჩუნებდა. უნდა ეთქვათ, რომ თეთრ ტანსაცმელში ლიზა არ ჩანდა ლამაზ ქალათ, ამასთან ლიზა ბუნებითაც მორცხეი იყო და როცა შეამჩნია ძალზე მიჰქერტენო, სულ მთლათ მიობუხა. იჯდა თავ-დაღუწული, წარბებ დახრილი, სახე მოღრუბლული და თავს ვერ იღებდა. ერთმა მისმა ახლო ნათესაემ გაიხმო ცალკე ჯერან და ჰკითხა:— მოგწონს ქალი?

— ყველამ მილალატა, ყველამ! უპასუხა გულმოკლულად ჯერანმა.

— რაე ექნათ ახლა?

— რალა უნდა ექნა! სხაპში ვარ გაბმული და რალა უნდა ექნა! ცხენები რომ ხელში გვეყვდეს, კიდევ რამეს ვიფიქრებდი, თუნდა მოეკალი. ახლა რალა!

— სადაა, თუ იცი, ჩენი ცხენება?

— რა ვიცი სადა! რალამც იგი ქონდენ გულში, ცხენებსაც ქე დამაოედენ. ახლა რა მიწაში ჩეიდე! დეტოა აქნა შეიღ ცხენი და წეიდე? მეჩე მე რაე შემძლია ვაღუფხავა პატრონებს, ჩემი ოჯახი არ უფთავდება! არა და რაი! მილალატეს, გამაბეს სხაპში და აგია! რალა ექნა ახლა, თავი მე-ვიკლა, თუ რალა ექნა!

— მეიკი, ბიჭებსაც ვკითხოთ, ჯერანის ნათესაემა გამოიხმო ვართ თავისი აზნანავები. დასხდნენ ერთ ხის ძირში და დაიწყეს თათბარი. მაგრამ ყველა მათგანი სხვადა სხვა აზრისანი იყენ იმის შესახებ, რაც ისე დაღუფდა ჯერანს. ზოგი ამბობდა: „მართალია, ბზის უნააეი არაა, მარა არც თლათ დასაწუნარია. კაცის ოჯახში ჩამოესულეგართ, ახლა ასე წრიბი აღარ დეიკერის... ავი რომ ექნათ, უთო-ფოთ არ გავეიშობენო“. ზოგი იმ აზრისა იყო, რომ ჯერანის შესაფერი ქალი არ არის და მისი მხლებლებისთვის სირცხელი იქნება იმაზე რომ დაინთმისო. ზოგი აჩრედა— „ცხენებში მოვიტოვოთ. თუ მოვეცეს, იგია, თუ არა, ჩვენ მაინც წეიდეოთ და ცხენებს მეჩე საჩივრით ამოვიგებთო“. უკანასკნელ ყველა ამ დასკენამდე მიეიდა: წასვლა რომ ვიფიქროთ, არცერთს ცოცხალს არ გავეიშობენ ზალიკი და მისი სახლი-კაცებიო. სცადეს, გაუგზავნეს ზალიკას მოციქული და შეუთვალეს— სასიძოს ქალი არ მოწონს და ნაძალადეგათ შერთული მადლიანი საქმე არ იქნებაო.

— გაბახება ზღამებია ჩემი ოჯახის! ჩემმა მტერ-მოყვარემ ყველამ შეიტყო ავი ამბავი, თუ სადმე მოკეთე მყავდა, ყველაი ვაწეი და ახლა ამას მიჩიე! ჩემი ოჯახის შერცხვენას ნუ შეინდომებს, თვარა დღეს მეც ვაფთავდები და იგიც ვაფთავდება! მოყვარეთ მოსულა, ჩვენც მოყვრათ დაეხეთები და თუ სამტროთ მოვიდა, ჩვენც ვიციტ მტრის დახედრა, უპასუხა მოციქულს ზალიკამ.

მართალია, ზალიკა არ იყო ისეთი პირი, რომელიც სარგებლობს შემთხვევით და თუ შემთხვევამ საქმე მოუმარჯვა, სამართლიანობას აღარ დაგიდევს. არა, რაც გაეგებოდა, ზალიკი სამართლიანობის მოყვარე კაცი იყო, რჯული და სინილის დიდათ წამდა. მაგრამ ნათქვამია, ჩეულება რჯუ-

ლზე უმტკიცესიაო, მას თავის დღეში ასე ენახა და გაეგონა: მშობლები მოანახვენ ეპიშვილისთვის საცოლოს და ქალიშვილისთვის — საქმროს და გააწყობენ საქმეს ისე, რომ ხშირათ ჯვარის-წერამდე ევრც კი გაიგებენ იმას საქმრო-საცოლო, მართალია, ხანდახან მოხდება კი, რომ საქმრო და საცოლო თითონ არჩევენ ერთმანეთს, მაგრამ ეს იშვიათი მოუღონა და ხშირათ ასეთი არჩევა, თუ საქმრო-საცოლოს მშობლებს არ მოეწონათ, ევრც კი მიაწევენ მიზანს. ზალიკას ქალი ნახეს ჯვარანის დედამ და დამ, საქმე გააწყვეს და ახლა ჯვარანი უნარს ამობდა! ჯვარანს ლიზა დაწუნებით დაეტოვებია, ზალიკას ოჯახი ხომ შერტყენილი დარჩებოდა მისი მშობლების თვალში! ამ შემთხვევაში კი სამართლიანათ მიაჩნდა ზალიკას ძალის მოხმარება.

მოციქულმა მიუტანა ზალიკას სიტყვებუ ჯვარანს. რალა უნდა ექნათ! ცოცხალ-მკვდარი ჯვარანთითქმის ხელით შეიტანეს სახლში მისმა მსლებლებმა. გააწყვეს სუფრა. როცა თითო ჭიქა ღვინო დაილოცეს, ჯვარანის ნათესავმა კაცმა გადასცა ქალიჯანს ჯვარანის ძაგიერ ქალის სანიშნოთ ქარის კირიალესონი და პატარა, ხუთ-მანეთიანი ოქროს ბეჭედი, ფირუზის თვლიანი. ქალიჯანმა კირიალესონი კისერზე ვადაცვა ლიზას და ბეჭედი თითზე წამოუფრა. ლიზას ისე შერტყვა ამ დროს, რომ ქვესკნელში ჩაეარდნილიყო, გული არ უშლიდა, გაჩნდა ღვინის სმა, ზალიკას სტუმრები თანდათან მხიარულებაში შედიოდნენ. მხოლოთ ჯვარან იყო მოწყენილი. რაც შეეხება ლიზას, თუმცალა მისთვის არავის უთქვამს „ვიწუნებენო“, მაგრამ მან ინსტიტუტრათ იგრძნო საქმრო მწუნობსო და ცოცხლათ მოკლა ამ იტემა. მართალია, თავის მხრივ ლიზასაც არ მოეწონა საქმრო, რალც უშუბო კაცით ეჩვენა; მაგრამ ამის თქმას როგორღა ვამბედვად ლიზა ან თავისიანთან და ანსხვასთან! თქმა კია რა და, ისე იჯდა გაქაეგებულა, რომ ერთვლაც ზეით არ აუხედნია. ლიზას სიახლოვეს იჯდა ორი ყმაწვილი ქალი, — ერთი ქერა და მეორე რძედღვინისფერი. ეს ქალები ისეთი ლამაზები იყენ, რომ, მაგონია, შეენიერი თამარ მეფე და ეგვიპტის დედოფალი, კლეოპატრა, ამათზე ლამაზი არ იქნებოდნენ. ამ ქალების სილამაზემ მიანც სულ დაჩრდილა ლიზა. ჯვარან ისეთის

თვლით შეხედვად ჯერ ამ ლამაზ ქალებს და მეორე ლიზას, თითქო ერთ მხარეს სამოთხეა, მეორე მხარეს ჯოჯობითი და ჯვარანს ეს უკანასკნელი რგებიაო, შექვიჟიანებულმა სტუმრებმა თითქმის ძალით მიიყენეს ჯვარან და დასვეს ლიზას პირდაპირ სუფრაზე. მერე დაუყენეს და სადღევრძელო დააღვივეს ერთს მეორესი. მაგრამ ყოველივე ამას ისეთი ნაძალადობა ეტყობოდა, თითქო ორი მოწოდურაყად აღმანი მიუყენათ ერთმანეთთან შესარაგებლათ, მაგრამ ეს რადებდიაო, რაცა ერთმანეთის სადღევრძელოს სვამდენ, არც ჯვარანს და არც ლიზას ხმა არ ამოუღია, ისე მხოლოთ ჯვარანმა ნახევაი ჭიქა დასცალა და ლიზამ კი პარით შეეხო ჭიქას, ღვინო არც კი ჩაუშვია პირში.

მეორე დღეს სხვა სტუმრებთან ერთათ ჯვარანმა გიღმორია სახლიდან და გაუღდა თავის შინისკენ. მულაპარაკება სძე და სიმამრს შორის არავითარი არ ყოფილა, იმას გარდა, რომ ზალიკამ უთხრა ჯვარანს:

- ჩემო სძევე, წაყუარის ვადა დამაღვეი.
- ჯერ ვერ ვეტყვი ნამღვილს, ავერ შინ მივალ, მევიფიქრებ და შევატყობებ უნასუხა ჯვარანსმა.

(შემდეგი იქნება)

წიგნაკტორ. გამომცემელი ან. თ.-წერეთლისა.

განხილვა

დაგზღვნი საზოგადოება

იპკოტკი (ღუსე)

უძღვლესად დამტკიცებული 1872 წელს, რომელსაც ძირითადი თანხა 2.500,000 მანეთი აქვს, ვარდა სულადის ფულისა, ამით აცხადებს, რომ მიიერ მიიღება დაზღვევა სიცოცხლისა განსაკუთრებითი სასარგებლო პირობებით იმ შემთხვევისათვის როცა უზნამ აღარ შეეძლებათ.

მიიღება ყოველნაირი მოძრაივისა და უძარვის ქონების დაზღვევა ცეცხლისაგან, აგრეთვე ზეითმდინარით და ხმელეთით წასალ-წამოსლების საქონლის დაზღვევა ცეცხლისაგან. წესები, პირობები წერილობითი და სიტყვიერი მოლაპარაკება განეზარება მსურველს ტფილისის საზოგადოების გამგობაში, რომელიც დადგენილია კავკასიის მხრისთვის, და იმყოფება ბარონის ქუჩაზე, კალოუბნელის სარეზო, თუ არა თვით საზოგადოების ავერტის აღქსანდრე პეტრეს ძის ზაფრიევისაგან, რომელიც დაგველიამინოვის ქუჩაზე № 2.